

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

УДК 797.2-056.263

АНАЛІЗ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ПЛАВАННЮ ДІТЕЙ ІЗ ВАДАМИ СЛУХУ

Біляк Ю.В., студент, Івасик Н.О., к.фіз.вих., доцент

Львівський державний університет фізичної культури

У статті, на основі огляду літературних джерел подано особливості психофізичного розвитку і рухових здібностей глухих дітей, проаналізовано методики навчання плаванню дітей із даними вадами.

Ключові слова: діти, вада слуху, плавання.

Біляк Ю.В., Івасик Н.О. АНАЛИЗ МЕТОДИК ОБУЧЕНИЯ ПЛАВАНИЮ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЕМ СЛУХА / Львовский государственный университет физической культуры, Украина.

В статье, на основе обзора литературных источников представлены особенности психофизического развития и двигательные способности глухих детей, проанализированы методики обучения плаванию детей с данными нарушениями.

Ключевые слова: дети, нарушение слуха, плавание.

Bilyak Y., Ivasyk N. ANALYSIS OF METHODIC SWIMMING COURSE FOR DEAF CHILDREN / Lviv state university of physical culture, Ukraine.

The article, based on a literature review presented features of psychophysical development and motor skills of deaf children, analyzed methods teaching swimming of deaf children.

Key word: children, hearing defect, swimming.

АКТУАЛЬНІСТЬ

У Національній Доктрині розвитку фізичної культури і спорту від 28.09.04 р. № 1148/2004 вказано на необхідність забезпечення якості та доступності реабілітаційних, рекреаційних та оздоровчих послуг для найменш захищених категорій населення, широкого використання методів і засобів фізичної культури і спорту для корекції або компенсації вроджених та набутих вад розвитку, забезпечення сприятливого розвитку особистості дітей з обмеженими фізичними можливостями. Заняття спортом сприяють зміцненню здоров'я та формуванню в осіб із особливими потребами різноманітних рухових компенсацій. Одним з найдієвіших засобів корекції розвитку та адаптації людей із вадами слуху є плавання. Заняття в басейні впорядковують поведінкові реакції, виробляють самодисципліну, виховують працьовитість, формують навички колективної взаємодії. Залучення дітей з обмеженими можливостями, та зокрема вадами слуху, до фізкультурно-спортивної діяльності сприяє їх вдосконаленню особистісних якостей, соціальної адаптації та освоєння однієї з основних життєво важливих навичок - пересуванню у воді [5, 9, 11].

Мета – на основі огляду літератури проаналізувати особливості застосування методик навчання плаванню дітей з вадами слуху.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вивчаючи за даними літератури анатоμο-фізіологічні особливості осіб із вадами слуху, ми виявили, що стійкі порушення слуху дітей можуть бути вроджені і набуті. До причин, які обумовлюють вроджену патологію слуху, відносять інфекційні захворювання в матері під час вагітності (кір, грип), що є найнебезпечнішими для розвитку слухового органу та захворювання, які виникають у матері в три перші місці вагітності. Негативний вплив на розвиток слухового аналізатора у плода можуть спричинити і деякі хімічні речовини, а також вживання алкоголю під час вагітності, а із лікарських речовин – стрептоміцин та хінін. Набуті порушення слухового аналізатора виникають із різних причин, часто порушення слуху в дітей є внаслідок захворювання носа і носоглотки, середнього та гострого отиту, церебрспинальний менінгіт, травми плода під час вагітності та пологів [10].

Патологічний процес в слуховому аналізаторі є не тільки функцією вестибулярного аналізатора, але і функцією кінестетичного аналізатора, який також визначає особливості рухової діяльності глухих. У осіб з низькою вестибулярної стійкістю при дії різного роду прискорень, обертань, нахилів істотно порушується координація рухів, рівновага, знижується здатність до максимального прояву рухових якостей, просторового орієнтування. Тренування вестибулярної системи спеціально підібраними фізичними вправами підвищує функціональну

стійкість вестибулярного аналізатора до впливу несприятливих факторів, пов'язаних з порушеннями внутрішнього вуха [3].

Вивчаючи психічні особливості дітей із вадами слуху, Боскіс Р.М. (1963) виявила, що порушення слуху, насамперед, позначається на психіці школяра, своєрідністю його спілкування з людьми і навколишнім світом. Відсутність внутрішнього мовлення і словесного опосередкування обмежують обсяг зовнішньої інформації і завжди супроводжуються сповільненістю і зниженням сприйняття, мислення, уваги, пам'яті, уяви і всієї пізнавальної діяльності в цілому [1].

Порушення слухового сприйняття викликають специфічні зміни в зниженні рухової пам'яті, довільної уваги, особливо в учнів молодшого та середнього шкільного віку. Багато школярів, які нечують, важко освоюють часові мірки і відносини між одиницями вимірювання. Слух найтіснішим чином пов'язаний з рухом. Н. А. Бернштейн (1966), вказуючи на взаємозв'язок рухового і слухового аналізатора, підкреслював, що рух коригується не тільки зором, але і слухом. Слухові сигнали, як і зорові, беруть участь у регуляції рухів. Вимкнення слуху із системи аналізаторів означає не просто ізольоване «випадіння» однієї сенсорної системи, а порушення всього розвитку людей даної категорії [1, 6, 12].

Між порушенням слуху, мовної функції і руховою системою існує тісна функціональна взаємозалежність. За даними педагогічних досліджень Рау та Бельтюкова у глухих школярів спостерігається:

- недостатньо точна координація і невпевненість рухів, що спостерігається в основних рухових навичках;
- відносна сповільненість оволодіння руховими навичками; трудність збереження у глухих статичної та динамічної рівноваги;
- відносно низький рівень розвитку просторової орієнтації;
- уповільнена реакція, швидкість виконання окремих рухів і темпу рухової діяльності в цілому;
- відхилення у розвитку моторної сфери;
- відставання у розвитку життєво важливих фізичних якостей [11].

Саме тому глухі школярі витрачають на освоєння складнокоординаційних навичок значно більше часу, мають менший рівень максимальних досягнень по точності і часу рухів, а також поступаються в статичній і динамічній рівновазі школярам якічують.

З метою корекції перелічених вище порушень, Погребний А.І., Савкін Д.Ф., Смекалов Я.О. та інші автори у роботі із дітьми із вадами слуху, пропонують використовувати плавання.

Діти, що мають порушення слуху, відрізняються один від одного не тільки за рівнем слухових можливостей, а й рівнем сприйняття інформації. У зв'язку з цим у АФК дітей з порушеннями слуху використовується не тільки стандартне обладнання, але й додаткові засоби, необхідні для успішної роботи з даним контингентом в басейні [2, 6].

При навчанні навичкам плавання дітей з порушенням слуху вирішуються ті ж загальні завдання, що й у дітей, якічують. Проте Савкін Д.Ф. виділяє також групу спеціальних завдань, яка включає:

- Оздоровчі: діти з вадами слуху потребують більшої уваги, ніж діти якічують, у зв'язку з ослабленням організму;
- Корекційні: розвиток дихальних м'язів і м'язів плечового пояса, вдосконалення функцій вестибулярного апарату: точності, узгодженості рухів та орієнтування у просторі;
- Вдосконалення психічних функцій дитини: створення позитивної мотивації до занять у басейні, подолання водобоязні, страху.

Проте при навчанні дітей з патологією слуху відбувається специфічне використання методів і методичних прийомів:

- Практичні: застосування широкого кола підвідних вправ, виконання вправ з направляючою допомогою, використання додаткових орієнтирів.
- Наочні: показ вправ викладачем [8].
- Вербальні та невербальні: супровідні пояснення, жести, короткі інструкції і вказівки, позитивні оціночні судження, корекція помилок, дактильна мова, обговорювання завдань дітьми [11].

Методика навчання плавання дітей з вадами слуху А.І. Погребного направлена на підвищення фізичної та психічної ефективності дітей з дефектами у розвитку. Для дітей із вадами слуху він пропонує застосовувати вправи додаткового впливу на вестибулярний апарат, що покращують здатність зберігати гідродинамічну стійкість, краще освоювати рухові дії. Це – виконання перекидів і обертань у воді в різних площинах, виконання вправ у воді в положенні лежачи на грудях і на спині, з відкритими та закритими очима і т.д. Погребний А.І стверджує, що діти із такими порушеннями швидше освоюють техніку плавання кроль на грудях, а плавання кроль на спині є для них більш складнішим завданням. Так за методикою даного автора через 36 занять діти із вадами слуху повністю освоїли техніку плавання кроль на спині та на грудях, та могли самостійно долати відстань у 25 метрів, у повній координації [5] (табл. 1).

Методика А.В. Риженкова розрахована на 32 заняття навчання плавання слабочуючих школярів. Вона проводиться ігровим методом та включає: вправи, спрямовані на освоєння з водою (1-5 заняття); початкове навчання техніки плавання (6-10 заняття); вправи для навчання плаванню способом кроль на грудях (11-20 заняття); вправи для навчання плаванню способом кроль на спині (21-25 заняття); вправи для розвитку спеціальної витривалості, проведення контрольних нормативів, вдосконалення стартів і стрибків у воду (26-32 заняття) [7].

За результатами дослідження А.В. Риженкова слабчуючі діти освоюють плавання на спині повільніше ніж техніку плавання кролем на грудях, що обумовлено труднощами просторової орієнтації, які виникають у слабчуючих дітей при виконанні даної вправи та підтверджує дані Погребного.

Чистова Н.А., Павлова Т.Н. та Кузнецова Е.А. при навчанні плаванню дітей з вадами слуху наголошують на важливості зв'язку викладача із дітьми із вадами слуху. Дітям з порушеннями слуху важливо, щоб педагог «вів» їх очима. У цьому випадку дитина відчуває підтримку і контроль викладача [12].

Для управління групою дітей дошкільного віку з порушеннями слуху можна застосовувати умовні сигнали, наприклад, використання рушників різного кольору (червоного та зеленого). Особливу роль при заняттях плаванням з дітьми з порушенням слуху набуває спеціальна система жестів, яка відпрацьовується заздалегідь. Умовні сигнали сприяють оперативному взаємозв'язку з групою. Для освоєння правильного положення голови під час виконання плавальних вправ на спині можна перед очима дитини тримати іграшку, дошку, картку, яка зображує плавця на спині і пересувати її в міру просування дитини. На відміну від даних А.І. Погребного та А.В. Риженкова, Чистова Н.А., Павлова Т.Н. та Кузнецова Е.А. стверджують, що діти із вадами слуху освоюють більш охоче техніку плавання кроль на спині ніж кроль на грудях [4, 12].

Згідно з методикою Смекалова Я.О. у дітей з порушенням слуху попередня підготовка до занять в басейні виключає імітаційні вправи, оскільки позитивного переносу при подальшому навчанні не виявлено. Навчання диханню, занурення у воду, ковзання проводиться в певній послідовності, комплексно (на відміну від чуючих), що обумовлено особливостями патології, дискомфортним станом у водному середовищі і порушенням функцій дихання слабчуючих дітей. Автор вказує, що 80% слабчуючих дітей через п'ять годин плавальної підготовки демонструють уміння триматися на воді (проливання відрізка 10 м самостійно і 25 м з дошкою), через десять - всі випробувані пропливали відрізок 25 м вільним стилем у повній координації [19].

За даними досліджень Смекалова Я.О. навчання плаванню кроль на грудях викликає певні труднощі в дітей з вадами слуху. Коли голова дитини занурена у воду, дитина із вадам слуху виявляється повністю дезорієнтована в просторі, що також підтверджує дані Чистової Н.А, Павлової Т.Н. та Кузнецової Е.А.

Усі автори методик радять використовувати на заняттях ігри у воді, для подолання страху перед водою та для вивчення й удосконалення техніки окремих плавальних рухів.

ВИСНОВКИ

На основі огляду доступних нам літературних джерел методики навчання плавання дітей із вадами слуху базуються на загальноприйнятій методиці навчання плавання, лише у своїх дослідженнях Чистова Н.А., Павлова Т.Н., Кузнецова Е.А., Смекалова Я.О. стверджують, що дітям з даними вадами освоїти техніку плавання кроль на спині є легше ніж кроль на грудях.

За даними літературних джерел ми вивили, що всі автори радять широко використовувати різноманітну наочність, мову жестів, ігри у воді та використовувати імітаційні та підвідні вправи, але за даними досліджень Смекалова Я.О. такі вправи слід виключати, оскільки вони не несуть позитивного переносу у водне середовище. Таким чином, за даними доступних нам літературних джерел, діти із вадами слуху можуть пропливати у повній координації 25 м способом кроль на грудях та кроль на спині (за даними різних авторів від 10 занять до 36 занять).

На основі аналізу запропонованих методик буде розроблена методика навчання плаванню осіб з вадами слуху в умовах табору фізкультурно-спортивної реабілітації.

Таблиця 1 – Порівняння методик з плавання різних авторів

Засоби \ Автор	Погребній А.І.	Савкін Д.Ф.	Чистова Н.А., Павлова Т.Н., Кузнецова О. А.	Риженков А.В.	Смекалов Я. І.
Вправи на суші	+		+	±	+
Імітаційні вправи	±	±	±	±	Не потрібно
Ігри у воді	+	+	+	+	+
Умовні сигнали, дактильна мова (мова жестів), чітка артикуляція	+	+	+	+	+
Перебування тренера у воді		+	+	+	
Наочність	+	+	+	+	+
Оцінювальні таблички зі «смайликами» (вираз певної емоції)			+		
Виключення на перших заняттях пірнать, занурювань у воду		+	+	+	
Стрибки у різних варіаціях		+		+	
Починати навчання плавання із техніки кроль на грудях	+	+		+	+
Починати навчання плавання із техніки кроль на спині			+		
Проливання у повній координації 25 м. (кількість занять)	36	Не вказує	Не вказує	32	10 (2 роки підготовка у воді)

ЛІТЕРАТУРА

1. Боскис Р.М. Дифференциальный диагноз с сенсорной афазией / Р.М. Боскис // Глухие и слабослышащие дети. – М., 1963. – С. 215-246
2. Булгакова Н.Ж. Оздоровительное, лечебное и адаптивное плавание : учеб. пособ. / Н.Ж. Булгакова и др. – М.: Academia, 2005. – 429 с.
3. Литош Н.Л. Адаптивная физическая культура: Психолого-педагогическая характеристика детей с нарушениями в развитии: учеб. пособ. / Н.Л. Литош. – М.: СпортАкадемПресс, 2002. – 140 с.
4. Мосунов Д. Ф. Преодоление критических ситуаций при обучении плаванию ребенка-инвалида: учеб.-метод. пособ. / Госкомитет РФ по физич. культуре и спорту. М.: Сов. спорт, 2002. – 149 с.
5. Погребной А.И. Плавание в системе физической и психической реабилитации детей с дефектами в развитии: [Электронный ресурс] . – <http://www.-lib.sportedu.ru>
6. Психосоциальная адаптация людей с ограниченными возможностями здоровья посредством индивидуальных занятий и оздоровительного плавания: учеб.- метод. пособ. / Петрунина С.В., Захарова Н.К., Фаюстова Т.Н. – Пенза, 2007. – 54 с.
7. Рыженков А. В. Применение экспериментальной методики начального обучения плаванню слабослышащих детей в возрасте 8-9 лет: [Электронный ресурс] -www.kamgifik.ru
8. Савкин Д.Ф. Особенности обучения плаванню детей с нарушением слуха на начальном этапе подготовки (на отделение адаптивной физической культуры). Проблемы организации и проведение занятий: [Электронный ресурс] . -<http://bmsi.ru>

9. Смекалов Я.А. Начальное обучение плаванию слабослышащих детей младшего школьного возраста: [Электронный ресурс] . - [http:// www. dissercat.com](http://www.dissercat.com)
10. Хода Л.Д., Звездин В.К. Физическая реабилитация глухих детей 4-7 лет Республики Саха (Якутия) . – Нерюнгри, 2001. – 160 с.
11. Частные методики адаптивной физической культуры: учебное пособие / под ред. Л. В. Шапковой. – М.: Советский спорт, 2003. – 464 с.
12. Чистова Н.А., Павлова Т.Н., Кузнецова Е.А. Некоторые особенности физической реабилитации детей с нарушениями слуха средствами плавания: [Электронный ресурс] . - <http://www.sportmedecine.com>

УДК 796.2:37.D37.1(091)(477.64)

ЗНАЧЕННЯ І РОЛЬ НАРОДНИХ РУХЛИВИХ ІГОР НА ЗАПОРІЗЬКІЙ СІЧІ

Гальченко Л.В., викладач, Жукова І.С., студент

Запорізький національний університет

У статті розглядаються значення і роль народних рухливих ігор та українська козацька система виховання в часи існування Запорізької Січі.

Ключові слова: народні рухливі ігри, Запорізька Січ, козацька педагогіка, фізична підготовка.

Гальченко Л.В., Жукова І.С. ЗНАЧЕНИЕ И РОЛЬ НАРОДНЫХ ПОДВИЖНЫХ ИГР НА ЗАПОРОЖСКОЙ СЕЧИ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье рассматриваются значение и роль народных подвижных игр и украинская казацкая система воспитания во времена существования Запорожской Сечи.

Ключевые слова: народные подвижные игры, Запорожская Сечь, казацкая педагогика, физическая подготовка.

Galchenko L.V., Zhukova I.S. VALUE AND ROLE OF FOLK MOBILE GAMES ON ZAPOROZHIA CUT / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

A value and role of folk mobile games and Ukrainian cossack system of education in the days of existence of Zaporozhia Sut is examined in the article.

Key words: folk mobile games, Zaporozhia Cut, cossack pedagogics, physical preparation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У проєкті Національної доктрини розвитку освіти в Україні у ХХІ столітті вказано, що освіта повинна ґрунтуватись, базуватись на культурно-історичних цінностях українського народу, його традиціях. Її духовною основою є споконвічна мудрість, висока культура, прагнення жити в незалежній та багатій державі, розвиватись не тільки духовно, а й фізично.

Творчий пошук неможливий без неупередженого осмислення історичного досвіду минулого, який викладає інтерес і сьогодні у сучасних вчених. Зважаючи на це особливо актуальним є дослідження народних рухливих ігор та української козацької системи виховання на Запорізькій Січі.

Філософсько-педагогічні праці І. Беха, О. Вишневецького, А. Затовського, В. Зеньковського, В. Онищенко, Т. Тюріної та ін. аргументовано доводять, що сучасна педагогіка сприяє об'єднанню людей, даючи їм спільне підґрунтя спільності життєвих прагнень та інтересів. Вчені в історичній проєкції показали, що козацька педагогіка – система поглядів на навчання і виховання, що традиційно склалася в середовищі українських козаків на Запорізькій Січі, яка є складовим елементом народної педагогіки. Останні роки в розвитку української педагогічної науки позначилися підвищеною увагою й детальною розробкою питань козацької педагогіки. В усній формі вона зберегла, передаючи з покоління в покоління, найкращі духовні цінності народу, досвід фізичного виховання, формування і навчання особистості, на зафіксовані письмово прогресивні й результативні форми, методи, засоби виховного впливу на дітей [1].

Серед історико-педагогічних і методичних узагальнень цієї багато аспектною проблеми особливо значущими є роботи Я. Бурлака, Ю. Руденка, С. Сірополка, А. Цось, О. Шпак, М. Стельмаховича, Ф. Щербини, К. Юр'євої та ін.